

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Σαν παραμύθι ...
Η μετάδοση της προσφυγικής
εμπειρίας στην τρίτη και την τέταρτη γενιά
Μαθητές/τριες του σχολείου μας

ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ, Θεολόγος Καθηγητής· (συντονιστής)

ΜΑΡΙΑ ΖΕΡΒΟΥ, Φιλολόγος Καθηγήτρια· (συμμετέχουσα)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΡΟΥΛΟΣ, Κοινωνιολόγος· (συμμετέχων)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΑΤΑΡΗΣ, Περιβαλλοντικός Χαρτογράφος· (δημιουργία χαρτών)

ΠΡΟΤΥΠΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

*Αντανάκλασεις της Μικρασιατικής Καταστροφής
στον ελληνικό χώρο (1922 – 2013)*

Η περίπτωση της πόλης της Μυτιλήνης

Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Πρόγραμμα

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

ΜΑΡΙΑ ΖΕΡΒΟΥ, Φιλολόγος Καθηγήτρια· (Συμμετέχουσα)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΡΟΥΛΟΣ, Κοινωνιολόγος· (Συμμετέχων)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ, Θεολόγος Καθηγητής· (Συντονιστής)

Μυτιλήνη 2013

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

*Μαθητές του σχολείου μας
απόγονοι Μικρασιατών προσφύγων*

Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Πρόγραμμα

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

ΜΑΡΙΑ ΖΕΡΒΟΥ, Φιλολόγος Καθηγήτρια· (Συμμετέχουσα)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΡΟΥΛΟΣ, Κοινωνιολόγος· (Συμμετέχων)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ, Θεολόγος Καθηγητής· (Συντονιστής)

ΜΥΤΙΛΗΝΗ 2015

- **ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ**

- *«Προφορική Ιστορία και διδακτική της Ιστορίας:
σχεδιάζοντας μια διδασκαλία 'αλλιώς'».*

- **Αθήνα, 10-12 Μαΐου 2019.**
- **Σιβιτανίδειο Σχολή.**

10-12
Μαΐου
2019

ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

τόπος:
Σιβιτανίδειο
Σχολή
(ΜΕΤΡΟ Καλλιθέα)

Προφορική Ιστορία
& διδακτική της Ιστορίας

|| σχεδιάζοντας
μα διδασκαλία 'αλλιώς'

- ▶ **Ανακοινώσεις - Παρουσιάσεις εργασιών**
- ▶ **Σεμινάρια: Προφορική Ιστορία & Ιστορική χαρτογράφηση**
Ντοκιμαντέρ | Θέατρο | Μουσείο

«Η ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΣΗ
ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ
ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΥΓΕΙΑ»

▶ **Οργάνωση:** Ομάδα Συντονιστικού ΟΠΙ
(Ομάδες Προφορικής Ιστορίας)

▶ **Συνδιοργανωτές:** Ένωση Προφορικής Ιστορίας,
Όμιλος για την Ιστορική Εκπαίδευση στην Ελλάδα (ΑΗΕΓ),
Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση,
Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ΠΜΣ «Ιστορική Έρευνα -Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες»

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΜΝΗΜΗΣ

Συμμετείχαν δύο μαθήτριες της Β' Λυκείου:

Ελένη Καλδέλλη & Καλλιόπη Χαδούλη

Συνοδοί Καθηγητές: Α. Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ & ΜΑΡΙΑ ΖΕΡΒΟΥ

Τί παρουσιάσαμε στο Μαθητικό Συνέδριο;

Η προγιαγιά μου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΡΑΛΛΗ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑ: Νάσια Τεντολούρη

- «Επειδή στον πρώτο διωγμό άφησαν πίσω όλα τα υπάρχοντα τους και τελικά δεν συνέβη τίποτα...»

Λέσβος

Πέραμα
1922

Μυτιλήνη

1920

Δικελί

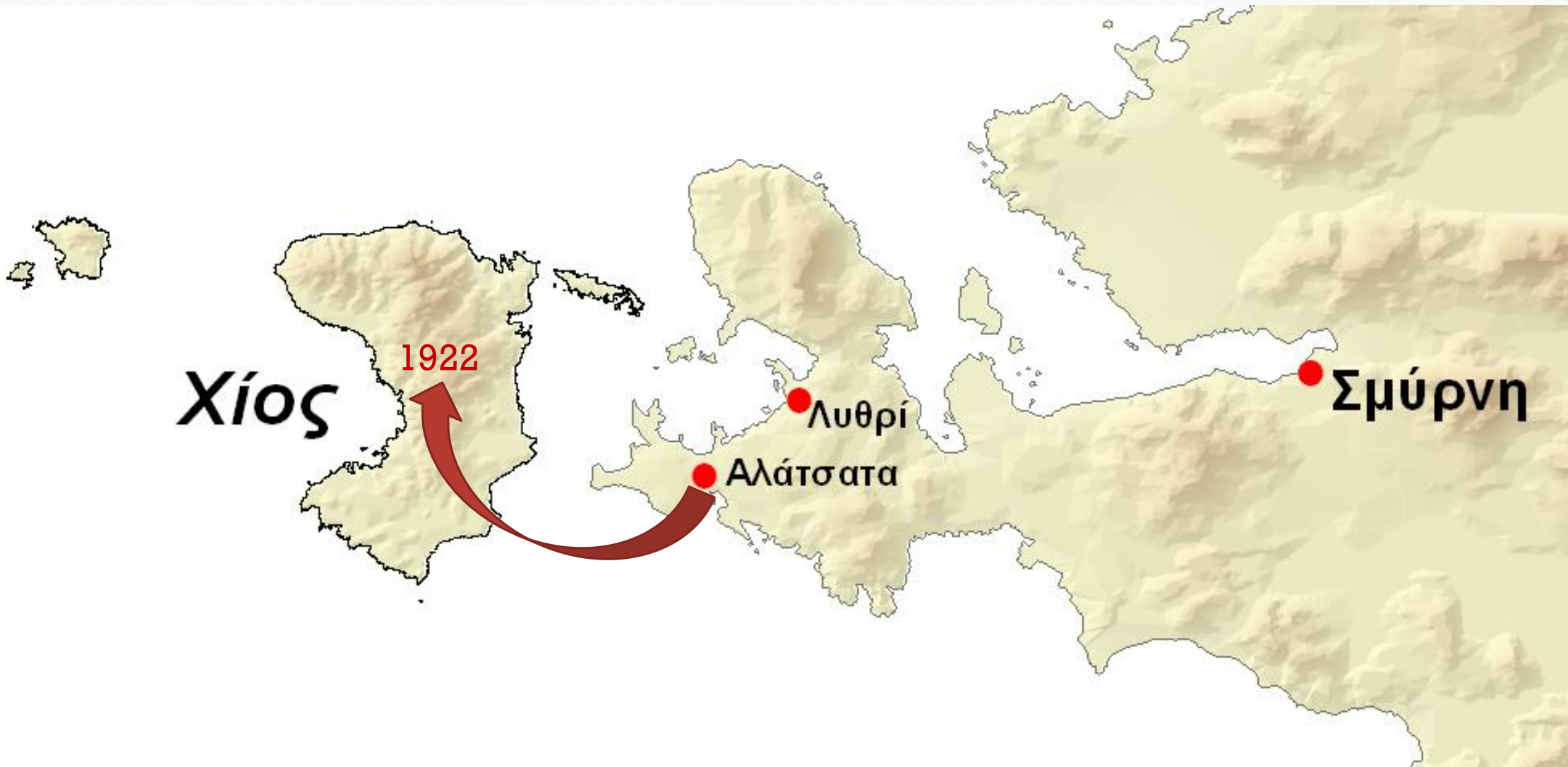
Τσανταρλί

1920

Η προγιαγιά μου Ουρανία Γκαρμάτη
Αφηγείται η ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΧΑΔΟΥΛΗ

- *«Έχω μέσα μου τραγούδια...»*

Χίος

1922

Αλάτσατα

Λυθρί

Σμύρνη

Ο προπάππος μου Αλέξανδρος και η προγιαγιά μου Ματρώνα ή Ματρώνη
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΗΣ: Απόστολος Βιόλατζης

- *«...έχοντας πάντα την ελπίδα πως κάποτε θα ξαναγυρνούσαν στο σπίτι που άφησαν πίσω τους».*

Μόλυβος

1922

Μυτιλήνη

Λέσβος

1922

Χίος

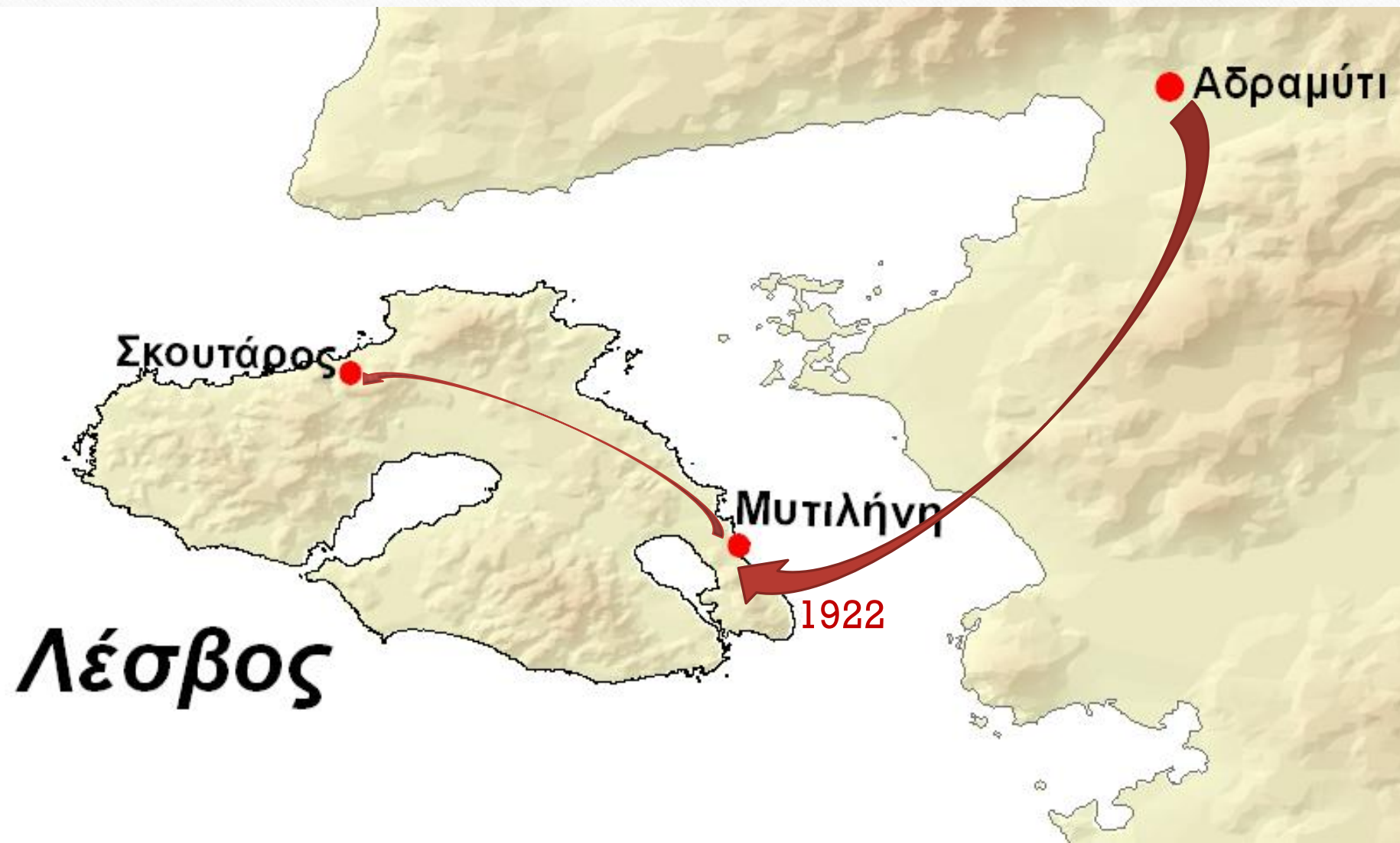
Σμύρνη

Ο προπάππος μου Χαράλμαπος και η πρόγιαγιά μου Γιασεμί

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΗΣ: Δημήτρης Κουρούτσαλης

- *«Στο μυαλό της πάντα είχε την όμορφη ζωή που ζούσε μαζί με τους δικούς της...»*

Αδραμύτι

Σκουτάρος

Μυτιλήνη

1922

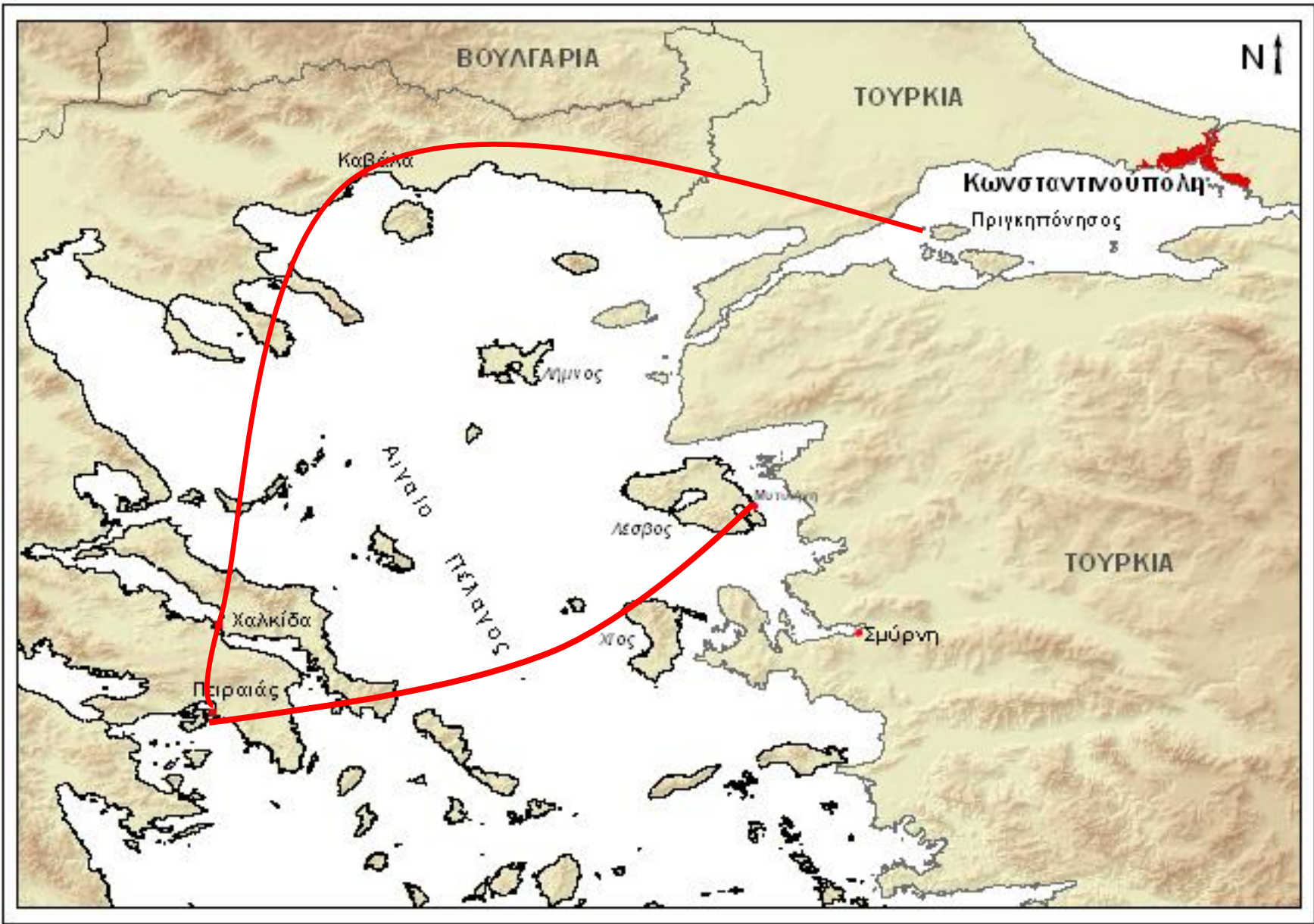
Λέσβος

Η πρόγιαγιά μου Ειρήνη και ο προπάππος μου Αντώνιος Ιωάννου

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑ: Μελίνα Περιμένη

- *«Τα μάτια της, κλείνοντάς τα ερχόντουσαν ξανά με μια ζωντάνια, οι εικόνες, οι μυρωδιές..»*

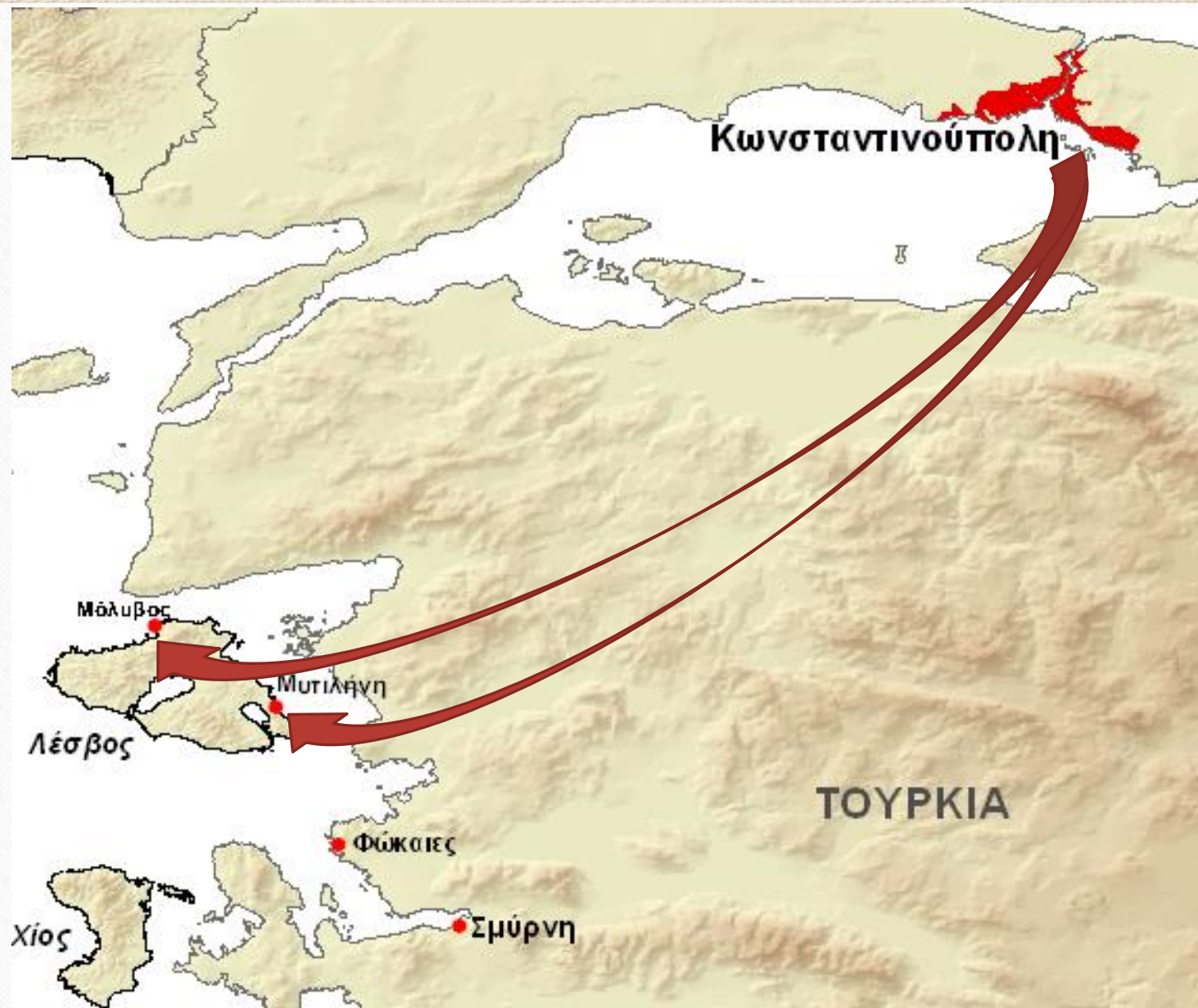

Ο προπάππος μου Γαβριήλ και η προγιαγιά μου Αικατερίνη
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑ: Ταξιαρχούλα Καλαμάτα

- «...όλοι τους μορφωμένοι, νοικοκυραίοι και έμποροι...»

Η ιστορία της προγιαγιάς μου Κασσάνδρας Γυλίκου

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑ: Ελένη Καλδέλλη

- *«Χωρίς τα στοιχειώδη και αυτονόητα δικαιώματα του Έλληνα πολίτη...»*

Λέσβος

Μόλυβος

Μοσχονήσια

Αϊβαλί

Μυτιλήνη

Ο προπάππος μου Παναγιώτης και η προγιαγιά μου Ουρανία
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΗΣ: Στρατή Κιτζός

- *«...αφήνοντας πίσω τους θησαυρούς ολόκληρους, τους οποίους έκρυψαν για να τους βρουν όταν θα ξαναγύριζαν· έτσι πίστευαν».*

Λέσβος

Καλλονή

Μοσχονήσια

Αϊβαλί

Μυτιλήνη

Πέργαμος

Η προγιαγιά μου Βενετία Πλουσάκη

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑ: Λίνα Λεοντή

- *«Μάλιστα πριν φύγει, πήγε να αποχαιρετήσει τις τουρκάλες φίλες της, τις οποίες έβλεπε για τελευταία φορά...»*

Ο προπάππος μου Αλκιβιάδης και η προγιαγιά μου Μαρία Πασπάτη
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΗΣ: Ιωάννης Πασπάτης

- *Οι Βουρλιώτες ήταν περήφανοι και ανεξάρτητοι.*

Λέσβος

1922
Μυτιλήνη

Ερυθραία

Χίος

Βουρλά

Σμύρνη

Οι προγιαγιάδες μου Αθανασία και Μαριάνθη
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑ: Κατερίνα Χατζηλία

- «*Αρχοντικές και παραμυθένιες...*»

Λέσβος

Μοσχονήσια

Αϊβαλί

Μυτιλήνη

Αφηγήσεις εφεινών μαθητών/τριών της Α' Λυκείου

**Ο προπάππος μου ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ και η πρόγιαγιά μου ΦΙΛΙΑ [1]
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Μαριάννα Ιορδάνου**

- Η ιστορία των προγόνων μου, δεν διαφέρει και πολύ από τις δεκάδες χιλιάδες ιστορίες των άλλων Μικρασιατών προσφύγων, αφού κι αυτοί εκδιώχθηκαν βίαια από τις γενέτειρες τους, καταφτάνοντας στη Λέσβο.

Ο προπάππος μου ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ και η πρόγιαγιά μου ΦΙΛΙΑ [2]

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Μαριάννα Ιορδάνου

-
- Ο προπάππος μου Ευάγγελος Νικολάου καταγόταν από τα Μοσχονήσια της Μικράς Ασίας. Ερχόμενος στην Λέσβο με τους γονείς του (Μαρία και Εμμανουήλ Νικολάου) και την κατά πέντε χρόνια μικρότερη αδελφή του (Αντωνία Νικολάου), εγκαταστάθηκαν αρχικά στην περιοχή της Παναγιούδας, στις προσφυγικές κατοικίες, και στη συνέχεια όταν ο ίδιος αποκαταστάθηκε επαγγελματικά μετοίκησαν στην πόλη της Μυτιλήνης, αλλάζοντας το επίθετο τους σε Γκιγκιλίνη, ώστε να μην είναι αναγνωρίσιμοι στους Τούρκους γαιοκτήμονες, για τους οποίους εργάζονταν κατά το παρελθόν σε θέση επιστάτη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η οικογένεια μετακινήθηκε και στους δυο διωγμούς, βρίσκοντας τον προπάππου μου το 1922 στην ηλικία 22 ετών, γεγονός που του επέτρεπε να εργαστεί ώστε να συντηρήσει ολόκληρη την οικογένεια. Με την πάροδο του χρόνου κατάφερε να ανοίξει τη δική του επιχείρηση, ένα μικρό κατάστημα στο κέντρο της πόλης με ηλεκτρικές ραπτομηχανές και δίσκους βινυλίου. Στη συνέχεια, κατέλαβε θέση λογιστή στις επιχειρήσεις ελαιολάδου της οικογένειας Βοστάνη.

Ο προπάππος μου ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ και η πρόγιαγιά μου ΦΙΛΙΑ [3]

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Μαριάννα Ιορδάνου

- Η προγιαγιά μου Φιλία Τριανταφυλλίδου βρέθηκε στη Λέσβο κατόπιν βάνουσου διωγμού, αφού από τις εννέα αδελφές που αποτελούσαν η οικογένεια επιβίωσαν μόνο οι τέσσερις. Οι ίδιες διασκορπίστηκαν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδος και του εξωτερικού. Καταγόταν από την Περίσταση της Ανατολικής Θράκης από ευκατάστατη οικογένεια, που διατηρούσε εμπορικό κατάστημα αλλά και κτήματα στην ευρύτερη περιοχή. Αποφοίτησε από το Διδασκαλείο της πόλης της και εργάστηκε ως δασκάλα στα δεκαοκτώ της χρόνια. Το 1922 εγκαταστάθηκε στη Μυτιλήνη με τη μικρότερη αδελφή της Άννα Τριανταφυλλίδου αλλά και τον αδελφό της Δημήτρη Τριανταφυλλίδη, όπου υιοθετήθηκε το 1904 ώστε να διατηρηθεί το επώνυμο της οικογένειας. Το 1926 διορίστηκε στο 8ο Δημοτικό Σχολείο Μυτιλήνης, όπου παρέμεινε μέχρι τη συνταξιοδότηση της. Το 1930 νυμφεύθηκε τον Ευάγγελο Γκιγκιλίνη και το 1933 απέκτησαν το πρώτο και μοναδικό τους παιδί, τον Εμμανουήλ Γκιγκιλίνη.

Διασωθέν φωτογραφικό υλικό
των Μικρασιατών προγόνων μου

Διδασκαλιών Συνοδείων Ἰερουσαλῶν
1922

ΝΟΤΙΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

ΤΑΓΜΑ ΠΡΟΣΚΟΛΛΗΣΕΩΣ

**ΦΥΛΛΟΝ
ΑΟΡΙΣΤΟΥ ΑΔΕΙΑΣ**

Χορηγοῦμεν εἰς τὸν *Γεωργίου Γεωργίου Εὐαγγ.*
τοῦ *Εὐμενοῦ* τοῦ Δήμου *Μοσχονησίου* Νομοῦ *Πύργου*
τῆς κλάσεως *Β' 17* ἀόριστον ἄδειαν διὰ τὴν ἐπίσημ. ταξ. δύναμι τῆς ἐπ.

ἀριθ. 210694/14) 2-9-22 Ε. Δ. Υ. Σ.

Ἐν Μοσχῶν τῇ *13/9/* 1922

ΤΗΣ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ

Γεωργίου Γεωργίου Εὐαγγ.
Πύργου

Ἐδωρήθη
τὸ
ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ

Εὐμενοῦ
ΑΧΘ

Ο προπάππος μου ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠΑΝΟΣ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Σταυρούλα - Μαρία Μουτζούρη [1]

- Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν ξεκίνησαν οι διωγμοί εναντίον των ελληνορθόδοξων πληθυσμών της Μικράς Ασίας, πολλοί ήταν οι Έλληνες που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους ως πρόσφυγες. Αρκετοί από αυτούς έζησαν την καταστροφή της Σμύρνης το 1922.
- Ένας από αυτούς ήταν και ο παππούς της μητέρας μου, Γεώργιος Σπανός. Σε νεαρή ηλικία, ψαράς στο επάγγελμα, αναγκάστηκε να φύγει από το Αϊβαλί, την πόλη στην οποία είχε γεννηθεί και διέμενε μέχρι τότε (δεν μου είναι γνωστό αν έφυγε μόνος του ή μαζί με τους γονείς και τα αδέρφια του). Ήταν γνωστός στους Τούρκους για την αντίδρασή του στις διώξεις των Ελλήνων και γι' αυτόν το λόγο, όταν θα έφτανε η στιγμή να περάσει απέναντι, το πραγματικό του όνομα δεν θα έπρεπε να αποκαλυφθεί.

Ο προπάππος μου ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠΑΝΟΣ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Σταυρούλα - Μαρία Μουτζούρη [2]

- Καθώς, όμως, δεν υπήρχε επίσημο έγγραφο ταυτότητας, μόλις τον ρώτησε ο Τούρκος που επάνδρωνε τις βάρκες, έδωσε πλαστό όνομα. Βλέποντας τα κασάκια με τα ψάρια, σκέφτηκε και είπε το επίθετο «Κασσάρας».
- Έτσι, μπόρεσε να περάσει στη Μυτιλήνη.
- Εγκαταστάθηκε στα Μισταγνά, όπου και πέρασε το υπόλοιπο της ζωής του.
- Παντρεύτηκε και απέκτησε έξι παιδιά, ένα εκ των οποίων και ο Σταύρος Κασσάρας, ο πατέρας της μητέρας μου.

Ο Μητροπολίτης Κυδωνιών
Γρηγόριος Ωρολογάς (1908-1922)

Ο προπάππος μου ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΡΓΟΥΝΑΣ
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Στελλίνα Βόμβα

- Ο παππούς του παππού μου, Γεώργιος Δουργούνας ήταν Αρχιφύλακας στο Αϊβαλί και βοηθούσε τον ελληνικό στρατό. Για την ακρίβεια, πηγαινοερχόταν στη Μυτιλήνη και έφερνε πληροφορίες από εκεί στον Δεσπότη του Αϊβαλιού, Γρηγόριο Ωρολογά. Κάποια στιγμή, όμως, οι Τούρκοι τον έπιασαν και τον πήγαν στις φυλακές του Ερζερούμ. Σκοπός των Τούρκων ήταν να σκοτώσουν τους αιχμαλώτους. Από εκεί κατάφερε να δραπετεύσει. Άδειασε κρυφά το όπλο ενός Τούρκου, με τον οποίο έκαναν παρέα ώστε να μην μπορέσει να τον πυροβολήσει. Πήδηξε σε έναν ποταμό και πήρε το δρόμο του γυρισμού για το Αϊβαλί. Το βράδυ προχωρούσε, τη μέρα κρυβόταν. Έμενε σε σπηλιές και έτρωγε ότι έβρισκε από τη γη, κυρίως χόρτα. Όταν έφτασε, μετά από μια τεράστια περιπέτεια ημερών, στο σπίτι του στο Αϊβαλί, έμεινε κρυμμένος στο υπόγειο για μια μέρα. Μετά με καΐκι, με τη γυναίκα του και τα παιδιά του, πέρασαν απέναντι στη Μυτιλήνη. Για πολύ καιρό έμεναν στο παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου στη Λουτρόπολη Θερμής.
- Για τον Μητροπολίτη Κυδωνιών Γρηγόριο Ωρολογά ή Αντωνιάδη βλ. Α. Ι. Καλαμάτας. (2007). «Οι Μητροπόλεις Κυδωνιών και Μοσχονησίων», στο: *Μυτιλήνη και Αϊβαλί (Κυδωνίες). Μια αμφίδρομη σχέση στο Βορειοανατολικό Αιγαίο*. (Ε' Διεθνές Συνέδριο Ιστορίας). Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, σσ. 42-45.

Ο πατέρας Γεώργιος Δουργούνας. Αρχιφύλαξ επικεφαλής
Αγροφυλακής. Ο πρώτος δεξιά →

Ο προπάππος μου ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΡΛΟΣ και η προγιαγιά μου ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ [1]
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Στελλίνα Βόμβα

- Ο παππούς τής γιαγιάς μου Χρήστος Γιαρλός έμενε με τη γυναίκα του Γραμματική, τα τρία παιδιά τους, τον Γιώργο, τον Δημήτρη και τη Μαρία και ένα στην κοιλιά, στο Αϊβαλί της Μικράς Ασίας. Όταν ξέσπασε ο μεγάλος διωγμός είχαν κανονίσει να φύγουν μαζί με τον θείο του, με καΐκι από το Αϊβαλί. Οι Τούρκοι άρπαζαν αιχμάλωτους τους Έλληνες και τους σκοτώναν. Από τους πρώτους που άρπαξαν ήταν και ο παππούς τής γιαγιάς μου. Είχε ένα μεγάλο κι όμορφο άλογο για το οποίο οι Τούρκοι τον ζήλευαν και βρήκαν τότε την ευκαιρία να του το πάρουν. Τον πήγαν στην Καζάρμα μαζί με άλλους αιχμαλώτους. Η γυναίκα του το βράδυ εκείνο πήγε στο μέρος που τους είχαν για να του φέρει φαί. Τον είχαν χωρίς ρούχα και τον βασάνιζαν. Εκείνος, όμως, της είπε να φύγει γιατί εκεί τους είχαν για να τους σκοτώσουν. Οι Τούρκοι την έσπρωξαν και την έριξαν κάτω. Τον έναν αδερφό του τον έριξαν σε πηγάδι για τον σκοτώσουν και τον άλλον τον έσφαξαν. Τη βραδιά, λοιπόν, εκείνη η Γραμματική άκουγε από το σπίτι της τα ουρλιαχτά αυτών που οι Τούρκοι έσφαζαν, ανάμεσά τους και ο άντρας της. Μετά από λίγες μέρες, μαζί με τη θεία της, τη μητέρα της Μαργαρίτα και τα παιδιά έφυγαν για τη Μυτιλήνη.

Ο προπάππος μου ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΡΛΟΣ και η προγιαγιά μου ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ [2]
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Στελλίνα Βόμβα

- Στο λιμάνι άλλα καΐκια έπαιρναν τον δρόμο για Μυτιλήνη, άλλα για Πελοπόννησο και για διάφορα άλλα μέρη της Ελλάδας. Εκείνοι μπήκαν στο καΐκι για τη Μυτιλήνη. Η αδερφή της έφυγε στην Καλαμάτα και δεν την αντάμωσε ποτέ ξανά. Η Γραμματική μέσα σε ένα πάπλωμα είχε κρύψει όλα τους τα χρυσαφικά αλλά οι Τούρκοι το άρπαξαν, παρόλο που τους είπε πως το ήθελε για να σκεπάσει τα παιδιά της. Όταν οι βάρκες πια ξεχείλιζαν από κόσμο, οι Τούρκοι πετούσαν παιδιά μέσα στη θάλασσα. Όταν έφτασαν στη Μυτιλήνη έμεναν στη σημερινή Πινακοθήκη της πόλης, μαζί με πολλούς άλλους πρόσφυγες. Στη συνέχεια πήγαν στη Θερμή, όπου είχαν συγγενείς. Η Γραμματική έπιασε δουλειά στα καπνά στην Καλλονή, πολλά χιλιόμετρα μακριά και έκανε κάθε μέρα τη διαδρομή με τα πόδια. Γέννησε κιόλας το κοριτσάκι που είχε στην κοιλιά της και το βάφτισε Ελευθερία. Δυστυχώς, όμως, δεν άντεξε το παιδί και πέθανε από πείνα. Μέχρι τα 74 της χρόνια που πέθανε, δεν σταμάτησε ποτέ να κλαίει γι' αυτό το παιδί. Μια αληθινή ιστορία, μέσα από την οποία καταλαβαίνουμε τα δεινά που πέρασαν οι Έλληνες της Μικράς Ασίας και τα βάσανα που υπέστησαν εξαιτίας των Τούρκων.

Ο προπάππος μου ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΡΛΟΣ και η προγιαγιά μου ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ [3]
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Στελλίνα Βόμβα

- Θυμάμαι κι ένα ποίημα που μου έλεγε η προγιαγιά μου με συγκίνηση:
- ✓ Ελληνοπούλα είμαι εγώ απ' τη Μικρά Ασία / και είδανε τα ματάκια μου τόση απελπισία. / Είδανε Τούρκους με σπαθιά και Τούρκους με μαχαίρια / να σφάζουνε τους Έλληνες με τα έρημά τους χέρια. / Δεν φτάνουν τόσα αίματα που τρέχανε σα λίμνη, / αλλά βάλανε φωτιά και κάψανε τη Σμύρνη. / Όπως πετάει το πουλί και σχίζει τον αέρα, / έτσι πετάξαμε κι εμείς κι ήρθαμε εδώ πέρα. / Αφήσαμε τα σπίτια μας και τα νοικοκυριά μας / και όταν τα θυμόμαστε καίγεται η καρδιά μας.

Οι προπάπποι μου ΔΗΜΗΤΡΟΣ και ΘΑΝΑΣΗΣ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Μαρία - Ελένη Μιχαλακέλλη [1]

- *«Μπάρμπα Δημητρό, τι ήρθες πρωί - πρωί να ψωνίσεις; Δεν έμαθες τα νέα; Οι Τούρκοι ξεκινώντας από τα βάρη της Τουρκίας σφάζουν αβέρτα τους Έλληνες. Μάζεψε την οικογένειά σου και φύγε όσο πιο γρήγορα μπορείς». Μ' αυτά τα λόγια προϋπάντησε εκείνο το πρωινό ο Τούρκος προμηθευτής και φίλος του τον μπάρμπα Δημητρό. Δίχως να χάσει χρόνο, γύρισε πίσω στο χωριό του, τα Μοσχονήσια, μάζεψε ότι πολυτιμότερο είχε μαζί με την οικογένειά του και πήρε το δρόμο του ξεριζωμού. Καθώς τρέχανε μέσα στον κόσμο, για να πάνε στο λιμάνι, η μικρή πεντάχρονη κόρη του ξέφυγε από το χέρι της μητέρας της και σταμάτησε να μαζέψει λουλούδια. Μόλις το κατάλαβαν, γύρισαν πίσω να τη βρουνε, ενώ στο βάθος ακούγανε τις φωνές των Ελλήνων που σφάζονταν από τους Τούρκους.*
- Σε κάποιο άλλο κοντινό χωριό, πανικόβλητο τρέχει ένα δεκαπεντάχρονο αγόρι, ο Θανάσης, μέσα στο δάσος. Οι Τούρκοι το κυνηγούν με τα όπλα τους. Μόλις το έχει σκάσει από τον Τούρκο αρχηγό, ο οποίος το είχε πάρει για γενίτσαρο. Βλέποντας ένα ποτάμι μπροστά του και μη μπορώντας να ξεφύγει, βουτάει στα παγωμένα νερά. Οι Τούρκοι το βλέπουν και αρχίζουν να το πυροβολούν. Τελικά, καταφέρνει να σωθεί. Για δύο μέρες ήταν σκαρφαλωμένο πάνω σε ένα δέντρο...

Οι προπάπποι μου ΔΗΜΗΤΡΟΣ και ΘΑΝΑΣΗΣ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η η Μαρία - Ελένη Μιχαλακέλλη [2]

- Καταπονημένο, αλλά ευτυχώς σώο αυτό το παιδί, καταφέρνει να περάσει στα απέναντι παράλια κι από εκεί μαζί με άλλους πρόσφυγες πια, να φτάσει στη Μυτιλήνη.
- Το αίσιο τέλος των δύο παραπάνω πρωταγωνιστών, μετά από λίγα χρόνια θα βρει τις οικογένειές τους να ενώνονται και να παντρεύονται στη Μυτιλήνη. Ήταν οι προπάπποι της μητέρας μου.

Ο προπάππος μου ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ και η προγιαγιά μου ΕΥΓΕΝΙΑ
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Κωνσταντίνα Διαμαντή [1]

- Οι γονείς τής γιαγιάς μου, από την πλευρά τής μητέρας μου ήταν και οι δύο Μικρασιάτες. Η γιαγιά της γεννήθηκε στη Σμύρνη, στο Σεβδίκιοϊ, το επονομαζόμενο «λεβεντοχώρι» και ο παππούς της στην Αττάλεια. Και οι δύο οικογένειες ήρθαν στην Ελλάδα μετά την Μικρασιατική Καταστροφή (1922).
- Η γιαγιά τής μητέρας μου Ευγενία, έφθασε στην μητέρα Ελλάδα σε ηλικία δώδεκα χρονών. Από αυτά που της είχε διηγηθεί, μαζί με άλλους πρόσφυγες εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, μέσα σε αποθήκες. Ύστερα από λίγο καιρό τους μετακίνησαν σε παράγκες, στο σημερινό Κουκάκι, και στη συνέχεια, κατά τη δεκαετία του '30, μόνιμα πια εγκαταστάθηκαν στις προσφυγικές κατοικίες της Νέας Σμύρνης.

Ο προπάππος μου ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ και η προγιαγιά μου ΕΥΓΕΝΙΑ
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Κωνσταντίνα Διαμαντή [2]

- Ο παππούς της Παναγιώτης κι αυτός σε νεαρή ηλικία ήρθε από τη Αττάλεια και μαζί με την οικογένειά του εγκαταστάθηκε στο Αιγάλεω.
- Από πολλές διηγήσεις της γιαγιάς της, εκείνη που ιδιαίτερα ξεχώριζε ήταν ότι η ζωή στη Σμύρνη ήταν πανέμορφη. Σ' αυτή έζησε τα παιδικά της χρόνια.
- Σήμερα, τόσα χρόνια μετά, η πατρίδα της, το Σεβδίκιοϊ, το οποίο λέγεται Γκαζιεμίρ, κοντά στο αεροδρόμιο αυτής της αξέχαστης πόλης, της Σμύρνης σε τίποτα δεν θυμίζει πια το παρελθόν.

Κάποιες φωτογραφίες των προπαππούδων μου
που δείχνουν πόσο αρχοντικές φυσιognωμίες ήταν

Ο προπάππος μου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... ο Ταξιάρχης Τζαννής [1]

- Ο προπάππος μου Κωνσταντίνος, παπούς του πατέρα μου, κατάγονταν από το Αϊβαλί. Μικρός είχε έρθει στη Μυτιλήνη με τη μητέρα του. Λίγα μας είχε πει για τη ζωή του απέναντι. Όσες φορές θυμούνταν τη ζωή του πριν το '22, του έφερναν πολλές πίκρες.
- Μας έλεγε πως η οικογένειά του ήταν πλούσια. Στην αρχή ζούσαν στη Σμύρνη, σ' ένα όμορφο σπίτι. Έφυγαν κυνηγημένοι, θάβοντας στην αυλή του σπιτιού λίρες, πιστεύοντας ότι θα γυρνούσαν πίσω. Κανείς τους όμως δεν γύρισε ποτέ.
- Με τα τραγικά γεγονότα της καταστροφής του '22, στοιβαγμένοι και δυστυχισμένοι σε μια βάρκα, έφτασαν στη Λέσβο, όπου και παρέμειναν μέχρι που πέθαναν.

Ο προπάππος μου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... ο Ταξιάρχης Τζαννής [2]

- Ο προπάππος Κωνσταντίνος, πολλές φορές δάκρυζε όταν έφερνε στο νου του τον ξεριζωμό του από τη Μικρασία.
- Διηγούνταν ιστορίες για μανάδες που μέσα στο χαλασμό του διωγμού έχαναν τα παιδιά τους και που δεν τα ξανάβρισκαν.
- Εδώ στη Μυτιλήνη, ως πρόσφυγας, η ζωή ήταν δύσκολη. Φτώχεια και πείνα. Σιγά - Σιγά όμως κατάφερε να ορθοποδήσει. Μεγάλωσε, παντρεύτηκε, είδε παιδιά και εγγόνια, αλλά πάντοτε είχε τον καημό του ξεριζωμού, ελπίζοντας ότι θα ξαναγυρίσει πίσω στην αγαπημένη του πατρίδα, τη Μικρασία.

Οι προγιαγιάδες μου ΑΘΑΝΑΣΙΑ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΟΥΡΑΝΙΑ ΔΟΥΚΑΚΗ
και ο προπάππος μου ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΥΚΑΚΗΣ
ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ... η Παναγιώτα Σταυρινού

- Όπως πολλές οικογένειες της Μυτιλήνης, έτσι και η δική μου έχει ρίζες από τη Μικρά Ασία, λόγω της καταστροφής του 1922. Η μητέρα της γιαγιά μου Αθανασία Δουκάκη, με το μικρό παιδί της, την Αναστασία, κυνηγημένη από τους Τούρκους, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψει το Αϊβαλί, μαζί με την αδελφή της, την Ουρανία. Ο άντρας της Ευάγγελος Δουκάκης, δεν κατάφερε να φύγει γιατί τον σκότωσαν οι Τούρκοι.
- Μέσα στον πανικό που επικρατούσε στις βάρκες , αφού ο ένας έσπρωχνε τον άλλον για να σωθεί, κατάφεραν να φτάσουν στη Μυτιλήνη. Από το άγχος που είχε η Αθανασία, ξέχασε τη μικρή Αναστασία σε άλλη βάρκα που, όμως, είχε την τύχη να τη βρει η αδελφή της, η Ουρανία, η οποία την αναγνώρισε χάρη στο κουβερτάκι που ήταν τυλιγμένη.
- Ως πρόσφυγες, οι προγιαγιάδες μου έζησαν στον Μανταμάδο.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ